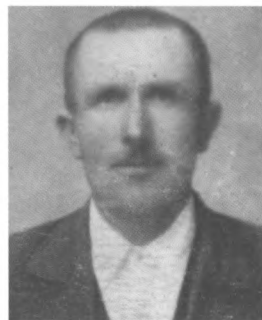

FAZEKAS JÓZSEF

(1902–1944)

1944, ősz.

A felrobbantott vasúti hídról a Csík-érbe fordultak a vagonok. József, a vasúti pályamunkás segít a roncsok eltakarításában. Utasították, nem mondhat ellent. Nehéz és emberpróbáló munka. Iparkodni kell mielőbb eltüntetni a roncsokat. Várja az ebédidőt, hogy a fia ennivalót hozzon neki. Életerős fiatalember lévén jó az étvágya. Kiváltképp most, hogy iszonyatosan nehéz munkát végez.

Hej, amikor még legénykorában parádés kocsisként dolgozott Radić Milenko tanyáján! Az volt a szép élet! Olyan szép paripák húzták a virággal és szalagokkal feldíszített fiákert, hogy öröm volt rájuk nézni! Mintha minden lépésükkor táncoltak volna. Amikor megállította őket, kecses fejükkel bólogatva reptették szépen fésült sörényüket. Úgy tűnt, mintha köszönnének. Nagyon büszke volt a lóidomári tudományára. Büszkén is ült a bakon népviseletbe öltözve, kemény pörge kalappal, akárha a világ összes kincse az övé lenne! Meg kell hagyni, jóképű, keménykötésű legényember volt. Övé lehetett volna Nagyfény bármelyik menyecskéje!

De nagyon éhes. Hol van már az a gyerek? Kell az erő, hogy minél előbb végezhesse a munkával. Végre megérkezik az ebéd. Jóízűen elfogyasztja felesége, Mária főztjét. Csodás egy szakácsnő. Nincs étel, amit ne tudna elkészíteni. Az ember megnyalja mind a tíz ujját! A mindig jókedvű, talpig becsületes József büszke a családjára, a két fiára és a leányára. Tisztességre neveli őket. Illemtudóak, segítőkészek is mind a hárman. Jó hírben álló család az övé. Nagyfényen – a Csantavérre vezető út mellett áll a házuk – mindenki becsületes, szorgalmas embereknek ismeri őket. Sok a barátjuk, akikkel összejárnak kártyázni, beszélgetni. Ilyenkor előveszi a citeráját, és játszik hajnalig. Énekelgetnek, eszegetnek-iszogatnak, jól érzik magukat másfél szobás családi házukban. Nyáron, a tágas udvaron jön össze a vidám társaság. Ilyenkor messzire hallatszik a zeneszó és az ének.

Amint a fiú hazaindul az üres edényekkel, ő ismét leereszkedik a vagonroncsok közé. Társaival együtt igyekeznek mielőbb elvégezni a munkát. Háború van. Nem tudni, mi történik még...

Emlékképek törnek fel a negyvenéves emberben. Öt évvel ezelőtt kényszermunkára vitték a szerbek. Árkokat ásott bajtársaival együtt. Nehéz munka volt az, akár a mostani. Hasonlít is a jelenlegi helyzet az akkorihoz. Nem kérdezték, csak vitték, akkor is, most is. Panaszkodni nem lehetett. Most a magyarok sem kérdeztek semmit, akarja-e, bírja-e. Akkor, 1939-ben, a fronton sokszor szembenézett a halállal. Ágyúgolyók csapódtak be mel-

lette, hatalmas darabot tépve ki az anyaföldből, gránátok robbantak és téptek le karokat, lábakat... Aratott a halál...Még mindig nem dolgozta fel magában a fronton átélteket. Olykor még mindig rémálmok gyötrik. Ilyenkor leizzadva, kipirult arccal és zakatoló szívvel ébred... Most újfent valami hasonlóba csöppent, azzal a különbséggel, hogy itt nem lőnek. De meddig?

József a nejevel, Máriával

Nagyfényen csendes az élet.

Szinte mindenki mindenkit ismer,

a jó szomszédság nem csupán a vasárnapi szentmisén vagy a vásárban való találkozásban merül ki: összejárnak, barátkoznak, segítenek egymásnak az emberek, amiben tudnak. Újabban valahogy fenekestül felfordult a falu élete. Nagyfény olyan, mint egy zsongó méhkas: jönnek az oroszok, mindenki menti az életét. Már híre ment itt is a magyarok elhurcolásának. Senki sincs biztonságban. Az emberek kezdenek elfordulni egymástól. Nem bíznak meg egymásban, miként azelőtt. Soraikból is kikerültek árulók. Nem tudni, ki az, aki a saját vére ellen fordul...

Hat testvére van. Édesapja Szabadkán, édesanyja Palánkán született. Idejekorán megtanulta, mi a tisztesség és a becsületesség, mi a nélkülözés és keményen dolgozni a mindennapi betevő falatért. Nehéz gyerekkora volt. Mindezért most hálás. Talpig becsületes, szorgalmas férfi lett, aki kellőképpen gondoskodik a családjáról. Három gyereke a mindene, őket is tisztességre neveli. Nem szigorú apa, de minden szavára adnak. A családi békét mindenképp fölé helyezi. Kis családi házuk a boldogság szigete. A kellemes vacsorák, a beszélgetések és időnként a hajnalig tartó mulatozások színhelye. Szereti az otthonát, a családját, mindazt, amit a két keze munkájával megteremtett. Sokat dolgozik, hogy a családnak meglegyen mindene...

Most verejtékes munkájával az övéit, a magyarokat szolgálja. Mindig büszke volt magyarságára. Most meg is mutathatja, mennyire magyar. Feszíti a vagonok roncsait, emeli a súlyos vasszerkezeteket. Izmai és idegei megfeszülnek, de nem adja fel. Ezt a feladatot el kell végezni, újra járhatóvá kell tenni a verušíci hidat. Térdig gázol a Csík-ér vizében. A meleg októberi napon a megfeszített munka hevét kellemesen csillapítja a hús víz...

Az utolsó nap

1944 októbere. Az orosz hadsereg bevonult Nagyfényre. A Fazekas család kénytelen volt elhagyni otthonát. Házukban orosz katonákat szállásoltak el. Egyik rokonuknál húzták meg magukat. Talán hamar rendeződnek a dolgok, és visszatérhetnek. Hetek telnek el, mire úgy dönt, kerékpárral hazamegy, talán elmentek már a katonák. Családjának meg-

hagyta, ha napnyugtáig nem jön vissza, induljanak utána, mert az azt jelenti, hogy otthonukat elhagyták az orosz katonák.

Felpattant kerékpárjára, lelkében szétáradt valami megmagyarázhatatlan nyugalommal. Feléledt benne a remény, hogy végre visszakapják otthonukat, ami neki is, a családjának is nagyon hiányzott. Hozzátartozói mosolyogva köszöntek el tőle, abban bízva, hogy most már minden jóra fordul.

A házuknál állig felfegyverzett partizánok fogadták. Lapátot adtak a kezébe, és felszólították, hogy segítsen a vasútról eltakarítani a robbantás nyomait. Kis idő elteltével nyolcukat teherautóra rakták. A családja semmi hírt nem kapott felőle. Egyes szemtanúk állítása szerint a Palicsi úti huszárkaszárnyába, mások szerint a Sárga Házba vitték őket.

Családja csak jóval később értesült róla, hogy a Zentai úti temetőben agyonlőtték. Néhány nappal annak utána, hogy elhurcolták...

József a családjával

Lópatkolás a kovácsműhelyben, középen Kakas Ernő, kezében szerszámokkal